

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Pavla Bednáře:

„*Geografie transformace maloobchodní sítě města Ostravy*“

Všeobecné informace:

Disertační práce se skládá ze dvou částí: textové a přílohové (2 svazky). Textová část obsahuje celkem 156 číslovaných stran textu, k tomu tabulkové i mapové přílohy. Druhá samostatně vyvázaná přílohová část je rozsáhlou tabulkovou přílohou, ve které jsou zaznamenány základní polohopisné i obchodně-strukturní znaky maloobchodních prodejen na území města Ostravy ke sledovaným rokům 1989 a 2006 (chybí údaj o prodejní ploše, proč?). Po stránce formální práce splňuje parametry disertačních prací, tj. byly stanoveny jak cíle a metodika, teoretický rámec vědeckého problému, tak i vlastní zpracování včetně konstrukce vlastních závěrů. Jistým handicapem práce mohou být pro někoho poměrně časté gramatické chyby v textu (interpunkce v kontextu souvětí, překlady, nedokončené či jinak nesrozumitelné věty – např. poslední odstavec na str. 60 s vloženými poznámkami pod čarou.).

Aktuálnost zvoleného tématu:

Téma patří k aktuálním výzvám současné české geografie (a nejen geografie), kromě pár geografických prací věnovaných tématu transformace maloobchodu v ČR po roce 1989 jde o jinak stále upozaděné vědecké téma na úkor jiných. Přitom v západní zahraniční literatuře je tématům z okruhu geografie maloobchodu věnována podstatně větší pozornost. Autor si po vzoru mnohých autorů citovaných v literatuře všímá jak bazálních geografických souvislostí procesu utváření nového prostorového modelu maloobchodu v ČR, tak i multioborové kauzality, jakými jsou změny nákupního chování, retail-development území, legislativa apod. Prakticky permanentně vede autor tento mezioborový diskurz. Práce vychází z aktuálních publikací a empirického materiálu. Jde o vyvážený koncept jak z hlediska aktuálnosti sdělení relevantních informací, tak z pohledu obsahové struktury disertační práce.

Cíle práce a jejich splnění:

Hlavním cílem práce bylo zachytit změny, kterými procházela transformace maloobchodu a maloobchodní sítě v Ostravě. Kromě toho si autor vytýčil několik dílčích cílů, ke kterým hledal odpovědi, mj. geografickou analýzou vývoje maloobchodní sítě ve městě pro období 1989-2006. Cíle práce byly postupně uspokojivě splněny.

Metody zpracování:

Metodika má charakter metodických poznámek, upozorňující čtenáře na extenzivní idiografický přístup při vlastním zpracování výzkumného tématu (str. 8). První část práce má charakter rešeršní: nejprve byla zpracována klasifikace a typologie maloobchodní sítě (kap. 4), v návaznosti na to kapitola (5) popisující různé formy internacionalizace maloobchodu, a dále pak jedna z klíčových kapitol (6.) „*Přístupy ke studiu maloobchodu měst*“. V empirické druhé části se práce metodicky opírá o vymezení morfogenetických zón města Ostravy na základě rozboru morfogenetických procesů (kap. 9.1, 9.2), ke kterým autor vztahuje relevantní výsledky provedených analýz i závěry. Vysvětluje jejich použití namísto vymezování zón města podle neoklasických přístupů (ty podrobil předchozí obsáhlé kritice v kap. 6.1). S přijatým vymezením se lze ztotožnit, i když zde postrádám jistý prvek generalizace morfogeneze (patrná nespojitost území podle obr. 6, str. 78). V dalším sledu byly do empirické části zapracovány výsledky terénního šetření maloobchodní sítě a nákupního chování (behaviorální přístup), včetně statistického vyhodnocení poměrně rozsáhlého souboru dat. Část dat byla kombinována s daty „komerční“ povahy (viz poznámka níže).

Zhodnocení výsledků práce:

Práce, jak již bylo řečeno, je rozdělena do dvou základních tematických bloků: úvodní teoretická a druhá empirická vztahující se k vlastnímu tématu práce. Disertační práce působí obsahově vyváženě. Prezentované výsledky jsou přesvědčivé a dávají uspokojivé odpovědi na cíle vytčené disertační práci. Ocenit lze především kapitolu 6, která přehledně diskutuje jednotlivé přístupy ke studiu maloobchodní sítě, z nichž některé byly v práci logicky použity. V kapitole 9, ve které se autor zabývá hodnocením vývoje maloobchodní sítě Ostravy po roce 1989 byly použity standardní metodické postupy terénního sběru dat i jejich vyhodnocení (pasportizace, dotazníkové šetření, statistické zpracování) a na jejich základě bylo dosaženo přesvědčivých výsledků. Jde o další z řady důležitých údajů, které doplňují stále neúplnou mozaiku informací o rozsahu transformace maloobchodu v sídelním prostoru ČR. Některé výsledky potvrdily závěry přijaté v rámci jiných prací (jiných modelových příkladů – měst), čímž se disertační práce stává důležitým zdrojem jejich verifikace.

Přínos práce k rozvoji vědní disciplíny.

Disertační práce rozšiřuje nejen informační základnu o dosavadním průběhu transformace maloobchodu v ČR, ale přináší také zatím v české geografii maloobchodu málo využívanou metodu hodnocení přes morfogenetický přístup. Tento způsob je vědecky korektní a akceptovatelný, je ho možné použít i v dalších podobně zaměřených geografických pracích. Mnohé pasáže disertační práce jsou zpracovány s obdivuhodným detailem, místy ovšem zatíženy gramatickými, případně jinými nepřesnostmi (viz dále). Nicméně po obsahové stránce je práce zajímavým a užitečným počinem při rozšiřování vědeckých poznatků pro obor geografie maloobchodu, jak rovněž geografie města v jeho postsocialistické fázi vývoje.

Připomínky, otázky a poznámky k práci:

- Proč nebyl do databáze zahrnut údaj o prodejní ploše, který představuje základní a relevantní údaj, na základě něhož lze provádět další dílčí analýzy (včetně komparativních)? Přitom na str. 97 je na příkladu metodiky pro analýzy maloobchodní sítě Incoma Praha-MAG Consulting tento přístup doporučen. Vysvětlení na str. 98 rozumím pouze zčásti (zejména s ohledem na náročnost této fáze pasportizace); k dublování dat, o kterém autor píše, nemuselo vůbec dojít, neboť stačilo utřídit data pouze k jednomu rozhodném okamžiku, a to období terénního šetření (03-05/2006). Namísto toho v práci nacházíme data o maloobchodní síti města Ostravy za rok 2006 (data autorova) a za roky 2007 a 2008 (data Incoma Research). Srozumitelnost těchto dat místy dále pokulhává, pakliže vezmeme v úvahu např. údaj o počtu maloobchodních prodejen v Ostravě v roce 1989 uvedený v příloze č. 1 (svazek 2. práce), který zdaleka neodpovídá údajům v textové části (svazek 1. práce) na str. 75 a 101 (tab. 16). Jaká je v tomto případě podle autora relevance oficiálních statistických dat ČSÚ a dat pořízených metodikou excerptce telefonního seznamu a v kontextu toho upřednostnění databáze komerční firmy (Incoma Research) nad vlastní databází?
- V práci se sice autor zmiňuje o rozložení konkurenčních maloobchodních prodejen jako o důležitém lokalizačním faktoru (str. 98), neboli o vybavenosti spádového území maloobchodem ovlivňující vybavenost hierarchicky nadřazeného obslužného střediska (město Ostrava), přesto se tomuto tématu prakticky dále nevěnuje. Dle mého názoru chybí byť jen základní časo-prostorová analýza vývoje maloobchodní sítě ve spádovém území (forma tabulky, mapy apod.), která napomohla lépe detekovat změny uvnitř maloobchodní sítě města Ostravy (především ve vztahu k výstavbě jednotlivých

velkoplošných maloobchodních prodejen na území Ostravy a ostatních středisek v jejím zázemí). Namísto toho se autor omezil na kusá sdělení v rámci kap. 9.3.1 (str. 98-100) a přílohy 4-8, která považuji za značně neprůkazná v tomto směru, obzvláště pracuje-li autor s okamžikovými daty (rok 2005, konkrétně k jakému datu???) a navíc v neúplné sortimentní struktuře (pouze potraviny, proč???). Jediný relevantní ukazatel odrážející složitost sociálně-ekonomického prostředí města Ostravy a jeho širokého zázemí při formování moderní struktury městské maloobchodní sítě, tzv. index kupní síly je zde nedostatečně využit pro vlastní analýzu. V této souvislosti vyvstává otázka možnosti kombinace vlastních zdrojových dat a dat převzatých ze zdroje Incoma Research pro účely disertační práce z hlediska maximálního naplnění jejích cílů? Dále je možné se v této souvislosti ptát, proč pro analýzu byly vybrány pouze tři „méně“ významná maloobchodní zařízení (2x supermarket, 1x diskont), namísto aby byly do vzorku vybrány jiné větší („významnější“) velkoprodejny signifikantně odrážející skutečné spádové poměry nadlokálního významu? Domnívám se, že volba jiného druhu velkoprodejen by přinesla podstatně zajímavější a širší informace o nákupním chování spotřebitelů ve vztahu k transformující se maloobchodní síti města Ostravy. Je možné tento rozměr výzkumu dále v diskusi rozvinout?

- Ačkoliv bylo v práci použito hodnocení podle morfogenetických zón města Ostravy, ne vždy bylo tento přístup důsledně uplatňován, např. ve vztahu k vypovídací schopnosti obrázků 8 a 9 (str. 109 a 111), kdy zobrazené informace postrádají pro geografii exaktnější formu kartodiagramu (podle předlohy na str. 78).

Celkové hodnocení:

Disertační práce Mgr. Pavla Bednáře, zabývající se hodnocením vývoje maloobchodní sítě města Ostravy v období transformace, je svým tématem a jeho zpracováním zajímavým geografickým dílem, dokumentující současně poměrně zdařilé zvládnutí vědeckého úkolu. Autor prokázal, že dovede samostatně vědecky pracovat a vyvozovat vědecky relevantní úsudky, jak rovněž verifikovat přijaté závěry. Předchozí poznámky, které byly učiněny jsou diskusní povahy a nejsou až tak zásadní pro celkové hodnocení obsahu předloženého díla. Handicapem práce jsou ovšem gramatické chyby a zejména jejich počet, domnívám se, že práce by snesla ještě fázi poslední korektury.

Na základě výše uvedeného doporučuji disertační práci k obhajobě a po její úspěšné obhajobě udělit jmenovanému vědecko-akademický titul **doktor** (Ph.D.).

v Olomouci, 30. 7. 2008

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
Katedra geografie
Přírodovědecká fakulta UP v Olomouci